

Sammanfattning av remissvar till Regional Utvecklingsstrategi för Örebro län

Dessa inledande synpunkter är en samlad respons från ROS – nätverket för Regional Omställning i Samverkan – tillsammans med reflektioner från Framtidsforum (föreläsningar, gruppsamtal, förberedelser och uppföljningar). De speglar perspektiv från den del av civilsamhället som är engagerad för hållbar omställning – ideella organisationer, folkbildningen, samhällsföretag, kulturella verksamheter samt fristående nätverk och lokala grupper. En mångfald som sammantaget utgör omställningsrörelsen i länet.

Detta är sammantaget våra förslag, ordnade efter hur områdena presenteras i RUS. Punkterna 2-5 ser vi som mest prioriterade att åtgärda i närtid, medan övriga behöver hanteras på lång sikt.

1. Övergripande mål – tydliggör att ekologisk hållbarhet sätter ramarna!
2. Effektmålen – förstärk mål och måttstockar för ekologisk och social hållbarhet!
3. Utmaningar – lyft fram prioriterade utmaningar som matsäkerhet och hållbarhet!
4. Samhandling – synliggör civilsamhällets roll för lärande för hållbarhet!
5. Inkludering och demokrati – lyft fram behovet att mobilisera lokalsamhällen hållbart
6. Synliggör kulturella skillnader mellan aktörer för att stärka mångfald och synergier
7. En strategi i övergången från en människocentrerad till en mer holistisk världsbild!

1. Övergripande mål – tydliggör att ekologisk hållbarhet sätter ramarna!

När det gäller den övergripande visionen ställer vi oss mycket positiva till formuleringen ”Hög livskvalitet i en hållbar och attraktiv region”. Även till att lyfta fram de sociala och mellanmännsliga aspekterna i begreppet ”Örebroregionen – Sveriges hjärta” som det gärna får stå något mer om. I definitionen av livskvalitet kan Antonovskys definition av hälsa – en känsla av sammanhang – läggas till. Definitionen av hållbarhet kan utvecklas i en fotnot som även bör omfatta begreppet resiliens och hur det i RUS tillämpas i begreppet robusthet (som vi förstår). Social hållbarhet kan definieras som social och kulturell hållbarhet. Kulturell hållbarhet handlar om människors möjligheter till självreflektion över drivkrafter, värderingar och uppfattningar. Förmågan att undersöka – vilka vi är, vilka vi vill vara och om vi betar oss hållbart, och om vi har förmågan att göra kloka sammanvägningar av konsekvenser?

De övergripande målen speglar de tre hållbarhetsdimensionerna, med en fördjupad förståelse för samspelet mellan dem, vilket är värdefullt. Dock behövs ytterligare en synvinkel för att analyser av utmaningar och behov ska bli korrekta. De tre dimensionerna framställs som jämbördiga med målet att få dem att närma sig varandra ytterligare. För att kunna bidra till globala hållbarhetsmål krävs dock en acceptans för att det finns en inneboende hierarki mellan dimensionerna (som redan omnämns i nyckelmeningen i strategin): De ekologiska systemen sätter de yttre ramarna, samhällssystemen integreras inom gränserna för de ekologiska medan de ekonomiska systemen utgör stödfunktioner. Målbilden bör alltså visualiseras som tre innanpå varandra befintliga cirklar. Det innebär konkret att analyser av utmaningar och behov egentligen aldrig kan utesluta hållbarhetsdimensionen, som i gränssnittet social/ekonomisk hållbarhet. Att analysera efter de parvisa gränssnitten skapar risken att verkligheten snabbt springer förbi RUS:en.

Visionen kan bidra till en positiv känsla av att vi som region kan leda vägen! Tvärtemot vad som hävdas i RUS kan vår region ha stor betydelse och påverka globala trender, då lösningarna för att nå de globala hållbarhetsmålen alltid är lokala och våra gemensamma

ansträngningar för att möjliggöra dessa kan skapa föredömen såväl nationellt som internationellt.

2. Effektmålen – förstärk mål och måttstockar för ekologisk och social hållbarhet!

2. Effektmålen behöver ändras för att få bättre fokus på ekologisk och social hållbarhet, då ekologisk hållbarhet enligt strategin sätter ramarna för all utveckling medan social hållbarhet är målet. Ekonomiska mått behöver uppgraderas då BRP/BNP, ökning av antalet transaktioner per år, visat sig förlegat och kontraproduktivt. Dessa mått behöver problematiseras då de bl a har lett till skuldekonomier där människor belånar sig för att upprätthålla konsumtion. Dessutom skapar de t ex fler mellanhänder med stigande bankvinster utan motsvarande samhällsnytta, växande avstånd mellan producent och konsument, längre arbetstider, förvärrad stress och ohälsa hos individer och gemensamheter, utarmad kultur och livskvalitet samt överbelastning av ekosystem liksom en hotad biologisk mångfald. Andra tillväxtnått behövs som mäter en reell ökning av hållbar välfärd, hälsa och livskvalitet – dvs hållbara lokalsamhällen inom planetens gränser.

Effektmål behöver lyfta fram lokalanpassat snarare än globalt anpassat tänk, inte minst vad gäller lokal och regional matproduktion – matsuveränitet - liksom vattenförsörjning. Vi efterlyser utförligare text om ekologisk och social hållbarhet, hur samhället kan bli mer resilient, kretsloppsbaseerat eller cirkulärt. För att nå hållbarhet behövs även samtal om vad en hållbar omställning innebär när det gäller råvaror, produkter, tjänster, ekonomi och livskvalitet. Lärande för hållbarhet behöver stärkas, här behövs effektmål som även innefattar barn och unga.

3. Utmaningar – lyft fram prioriterade utmaningar som matsäkerhet och hållbarhet!

3. När det gäller utmaningar saknas ett inledande förtydligande av ”megautmaningar” som annars lätt försvinner i mängden (inte bara ”megatrender”). Regionen klarar sig även om vi inte lyckas hantera vissa utmaningar som omnämns i RUS, medan några av utmaningarna kan vara avgörande för civilisationens fortlevnad. Forskare vid bl a Jordbrukstekniska institutet hävdar t ex att vi har ca 15 år på oss att ställa om till en postfossil hållbar matproduktion inom planetens gränser för att säkerställa framtidens livsmedelsförsörjning. De uppskattar att Sverige behöver minst en halv miljon nya arbeten inom jordbruket, vilket motsvarar 15 000 bara i Örebro län. Allt fler tar detta på allvar, bl a Eskilstuna.

Enligt Stockholm Resilience Center är dagens jordbruk den största orsaken till att vi redan har överskridit flera planetära gränser, samtidigt som en omställning av jordbruket ger snabba positiva effekter för att uppnå hållbarhet. De har också visat att matproduktionen är den viktigaste frågan att ta itu med för att uppnå de globala målen. Forskaren Johanna Björklund vid Örebro universitet lyfter fram ”icke förhandlingsbara” krav på jordbruket vilka kräver en snabb övergång till nya metoder som återskapar ekosystem och biologisk mångfald snarare än att utarma den genom monokulturer – något som gäller alla gröna näringar och behöver integreras i en strategi för cirkulär, biobaserad ekonomi. Detta behöver även inkluderas i livsmedelsstrategin.

För att åskådliggöra de komplexa systemiska utmaningar som det innebär att ställa om till hållbarhet, inklusive hållbar livsmedelsförsörjning och resilienta lokalsamhällen i balans med ekosystemen, behöver detta åskådliggöras i strukturbilder – kartor som lyfter fram platser, områden och stråk av vikt för regionens hållbara omställning.

4. Samhandling – synliggör civilsamhällets roll för lärande för hållbarhet!

När det gäller prioriterade områden för samhandling, behövs ett förtydligande av civilsamhällets och folkbildningens roll i att få till stånd innovativt lärande för hållbarhet, givet att RUS blir ett ramdokument för regionens aktörer. En definition av civilsamhället skulle förslagsvis kunna inkludera *ideella organisationer, folkbildning, samhällsföretag (med målet att svara på samhällsutmaningar), kulturell verksamhet, idrott liksom idéburna nätverk och grupper* – nätverkssamhället. ”Lärande för hållbarhet”, inklusive förändring av attityder och beteenden, blir ett centralt fokus för regionen – en strategi som regeringen identifierat som prioriterad för att nå de globala målen inom Agenda 2030. Här har civilsamhället en avgörande betydelse och behöver mandat och resurser till detta arbete, ett konkret uppdrag som formuleras i avtal med den offentliga sektorn. Några kunskapsområden gäller planetära gränser, resilienta samhällen med återskapade lokala och regionala livsmedelskedjor, cirkulär, biobaserad ”regenerativ” ekonomi som stärker ekosystem och biologisk mångfald, lokalisering (kunskap om lokalsamhällets betydelser för hållbarhet) samt hur man förändrar tillsammans.

5. Inkludering och demokrati – lyft fram behovet att mobilisera lokalsamhällen hållbart

En strategi med en sådan ambitiös vision för ekologisk och social hållbarhet kan bara lyckas genom att mobilisera ett brett och djupt medborgarengagemang som förstärker demokrati och delaktighet, både lokalt och regionalt samt vitaliserar lokala arbetsmarknader, näringsliv och social ekonomi. Utöver utbildnings- och kunskapsinsatser i alla former behöver människor även göras delaktiga i positiva visioner, samtal och berättelser som skapar mening och sammanhang, samt få möjlighet att omsätta sitt engagemang i praktisk handling i lokala projekt för hållbarhet. För allt detta behövs en bred lokal samverkan mellan alla sektorer kring det gemensamma målet att mobilisera och vitalisera lokalsamhället, med hjälp av till exempel lokala utvecklingsplaner som utvecklas vidare till lokala (och regionala) omställningsplaner med målet att förverkliga visionerna i RUS. I civilsamhället finns kompetens att medverka i genomförandet av dessa.

Civilsamhället bidrar till att återskapa den känsla av inkludering, mening och sammanhang som människor behöver för att engagera sig i att medskapna hållbara lokalsamhällen. Därför behöver civilsamhället lyftas fram som en huvudaktör i denna mobilisering, medan myndigheter möjliggör den. Ett alltför ensidigt fokus på ekonomiska effektmål riskerar undergräva demokrati genom att det kan reducera medborgarskap till konsumtion, kultur till underhållning, samarbete till konkurrens, innovativt lärande till likriktning samt dialog till maktspråk som exkluderar. Alla människor har en geografisk tillhörighet, ta tillvara på dessa lokala samband och möjligheten för var och en att göra skillnad! Att folkbilda är att medvetandegöra på sätt som lyfter och stärker enskilda och föreningars kompetens, möjliggör möten och nya tankar samt inspirerar till initiativ, åtgärder och nya arbeten i såväl landsbygder som bostadsområden. Det är där som civilsamhället finns och verkar, men återigen behövs mandat och resurser. Synliggör att vi är många som bidrar till en gemensam sak, en hållbar region med livskvalitet vilket är attraktivt.

6. Synliggör kulturella skillnader mellan aktörer för att stärka mångfald och synergier

En bred samverkan för full inkludering och delaktighet, där människor kan engageras utifrån ett tydligt gemensamt ”hjärta” i regionen, kräver ett synliggörande av kulturella skillnader hos de inblandade aktörerna och sektorerna, inklusive styrkor och förbättringspotential, så att

skillnaderna kan bidra till synergier och en starkare gemensam helhet istället för att försvåra måluppfyllelsen för RUS. Som entreprenören och matkreatören Fia Gulliksson påpekade på Framtidsforum: En strategi kan inte uppnå sina mål om man t ex försöker genomföra den i en kultur av rädsla eller ”kontroll uppifrån”. Det skapar ett språk som inte alla blir delaktiga i. Det kan vara en orsak till att t ex nysvenskar verkar ha saknats i strategiprocesen. Deras delaktighet är viktigt! Att ge civilsamhället mandat, resurser och frihet att ansvara för samverkan, lärande, mobilisering och handling för hållbar omställning, handlar om att gemensamt bygga en kultur av tillit som t ex möjliggör en förändrad planeringskultur som tillåter snabba kast när behoven förändras (en aspekt av resiliens). I det utrymmet kan organisationer mobilisera hållbart, folkbildningen möjliggöra engagemang, kulturen bygga broar, fritänkande samhällsentreprenörer blomstra samt nätverk och lokala grupper frigöra sin självorganiserande potential.

7. En strategi i övergången från en människocentrerad till en mer holistisk världsbild!

För att lyckas i sin helt nödvändiga strävan att uppnå ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet behöver RUS för Örebro län sammanfattningsvis gå längre än vad som görs nu när det gäller att främja samverkanskraft, innovativt lärande, mobilisering av medborgarengagemang samt lokal handling. Strategin måste vara en stark, tydlig, övergripande och vägledande handlingsplan med utgångspunkt i världsläget, de globala kriserna och de globala målen enligt Agenda 2030 – vilka kräver en ny färdriktning för att förverkligas, en genomgripande omställning. RUS får inte enbart vara ett verktyg för att fortsätta inlemma Örebro län och dess lokalsamhällen i en civilisation och kultur som styrs av världens så kallade megatrender, vilka i många fall speglar systemfel sprungna ur en världsbild som satt människan i centrum (antropocentrisk) istället för att integrera samhället i naturens kretslopp. Den får inte vara ett dokument för "En kultur som sågar av den gren vi sitter på". Den måste möjliggöra för medborgarna, inte minst barn och unga, att lära sig om och vara medskapare av ett samhälle baserat i en holistisk eller jordcentrerad världsbild som enligt FN:s mål ”Harmony with Nature” respekterar ekosystemens egenvärde och möjliggör en utveckling där människan lever i balans och samverkan med naturen snarare än ensidigt dominerar den – en strävan som redan finns formulerad i RUS men behöver utvecklas.

När samhället förändras i snabb takt är kultur, bildning och utbildning viktiga fundament.

Maj 2017

ROS – Regional omställning i samverkan